

Översiktsplan

Tullstorpsåprojektet Etapp 2

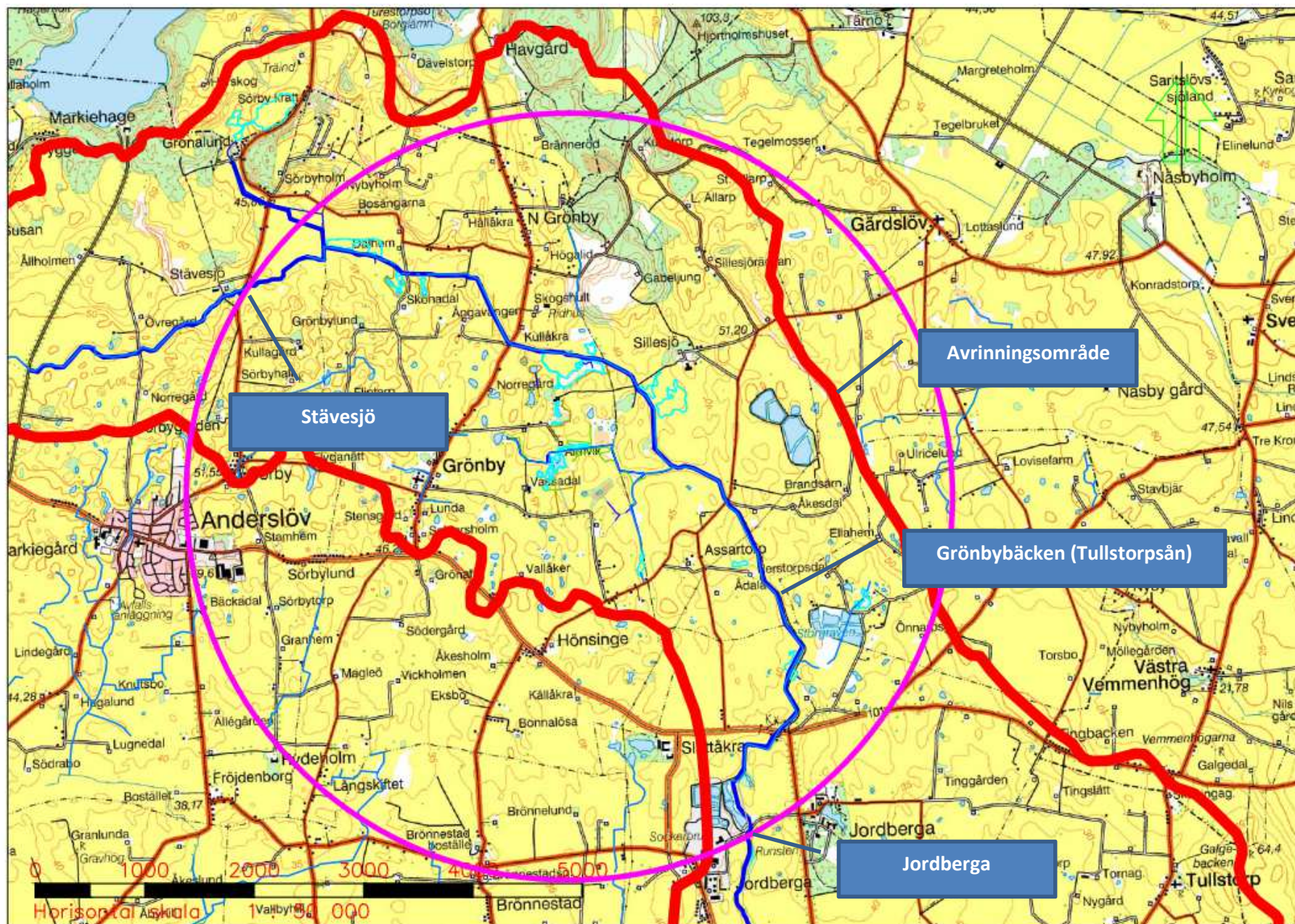
Jordberga - Stävesjö

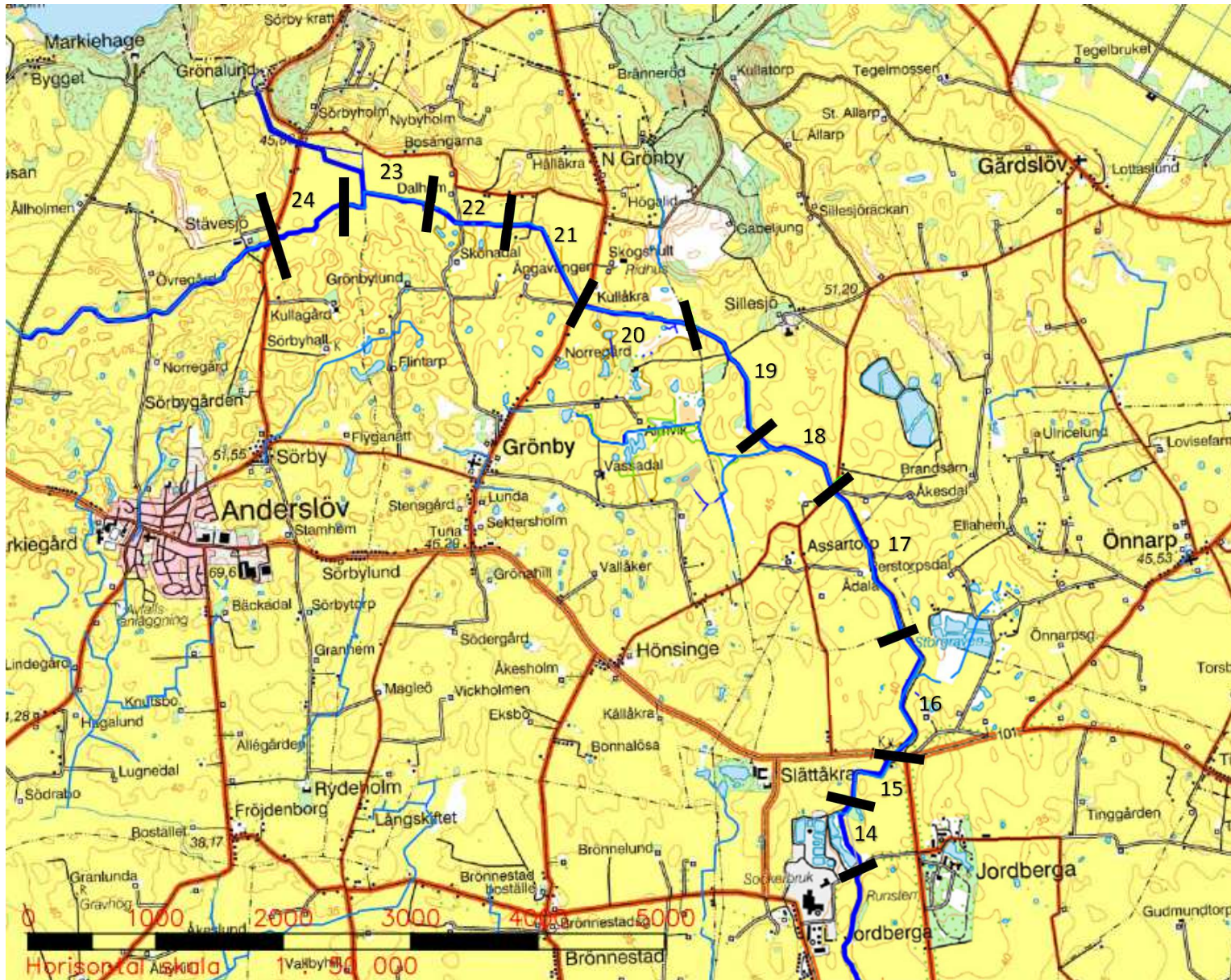
Tullstorpsån ekonomisk förening

2014-08-21

Översiktskarta Tullstorpsån Etapp 2, Jordberga – Stävesjö, Trelleborgs kommun

Tullstorpsån Etapp 2, indelning av delsträckor

Bakgrund

Tullstorpsån Ekonomisk förening bildades 2009 i syfte att driva Tullstorpsåprojektet, ett omfattande restaureringsprojekt i Tullstorpsån och pilotprojekt när det gäller att ta fram, pröva och genomföra åtgärder som samlat ska ge en så stor näringsreduktion som möjligt till Östersjön. Medlemmarna i föreningen är markägare i avrinningsområdet med en önskan om att återskapa en hållbar miljö i och kring Tullstorpsån.

Orientering

Åsträckan mellan Jordberga och Stävesjö är ca 9,5 km lång och är föremål för dikningsföretag i nästan hela dess sträckning (Grönbybäckens dikningsföretag 1883). Avrinningsområdet vid Stävesjö uppgår till ca 11,3 km² och ökar sedan till 40 km² vid Jordberga (bron väster om Jordberga gård).

Markanvändningen består i huvudsak av åkermark (ca 85 %).

Syfte

Översiktsplanen syftar till att ge en översiktlig bild över förutsättningar och problem samt övergripande förslag till åtgärder för Tullstorpsån mellan Jordberga och Stävesjö (Etapp 2 i vattendragsrestaureringen). I samråd med markägare, kommun, Länsstyrelse m.fl. ska de åtgärder som är de mest lämpliga ur alla synvinklar väljas och detaljprojekteras. En ansökan om tillstånd till vattenverksamhet ska sedan tas fram och prövas av Mark- och miljödomstolen.

Tidigare vattenrättsliga prövningar

Åsträckan har en intressant historia knuten till det gamla sockerbruket vid Jordberga och det finns ett flertal vattendomar som tillkommit med anledning av den tidigare verksamheten där.

Anl.ID	Anläggningens namn
30851	Dammanläggning för Jordberga sockerbruk
30580	Dammanordning i Segeån
30578	Regleringsdamm i Tullstorpsån
31942	Segeån, avledande av vatten från Börringesjön till Tullstorpsån m.m. Klagstorp kommun, Malmöhus län
34325	Tullstorpsån (Grönbybäcken) utsläpp av industriellt avloppsvatten, Klagstorp kommun
32648	Tullstorpsån/Grönbybäcken, lagligförklaring omläggning av dikesfåra m.m., Jordberga sockerbruk

Höjdsystem

Åsträckan är inmätt med GPS i höjdsystemet RH 2000 och koordinatsystemet SWEREF 99 13 30. Terrängmodell över området kan skapas utifrån inmätning och den nationella höjdmodellen från laserscanning.

Åfåran är mycket djupt nedgrävd och har en slänthöjd på mellan 1 – 5 meter. Bottenbredden är generellt ca 2 m och släntlutning 1:1. Bottenlutningen är låg, sträckor med mindre än 1 % lutning förekommer. Åsträckan följer ungefär dikningsföretagets dimensioner?

Vattenföring

Vid Jordberga med ett avrinningsområde på 40 km². Dimensionerande flöden (beräknade enligt vägverket publikation 2008:61):

MLQ: 0,02 m³/s

MQ: 0,32 m³/s

MHQ: 2,6 m³/s

HHQ50: 7,9 m³/s

Mål och åtgärder

1. Ingen erosion

Kanterna på vattendraget eroderar, särskilt vid höga flöden och is/snö. Täckdikningar och avsaknad av naturliga vattenmagasin orsakar snabbt höga vattenflöden vid nederbörd. Kombinationen med branta och höga slänter skapar problem med erosion.

Åtgärdsförslag:

Flödesutjämning genom våtmarker och tvåstegsdiken där vattnet kan brädda ut. Kantavplaning samt öka vattnets rinnsträcka genom meandring.

2. Minskad grumling

Den kraftiga grumlingen (gråfärgning) av vattnet i samband med bl.a. nederbörd är till stor del beroende på erosion och återkommande rensningar av åfåran men även ytavrinning från omgivande mark till vattendraget. Det suspenderade materialet leder till en igenslamning av botten vid låga flöden och påverkar bottenfauna och fisk negativt.

Åtgärdsförslag:

Våtmarker, tvåstegsdiken och mindre slamfickor för flödesutjämning och sedimentation. Kantavplaning samt skyddszoner beväxta med gräs mellan vattendraget och omgivande åkermark.

Alternativa rensningsmetoder såsom klippning av slänter istället för grävning.

3. God vattenhushållning

Bristen på naturliga vattenmagasin där vattnet kan breda ut sig gör att åfåran snabbt fylls upp med vatten vid högflöden och orsakar översvämningsskador på åkermark längre nedströms. Uppehållstiden i åns tillflöden är minimal. Vid låga flöden däremot blir vattennivåerna kritiskt låga.

Åtgärdsförslag:

Få kontroll på översvämningarna genom våtmarker och tvåstegsdiken där vattnet får lov att brädda ut. Öka vattnets rinnsträcka genom meandring.

Kvarhållning av vatten så långt upp i systemet som möjligt.

4. Ingen övergödning

Halterna av näringsämnen kväve och fosfor är mycket höga och härrör främst från jordbruk och avlopp. Den höga näringstransporten är knuten till bl.a. erosion och snabb vattenavrinning innebärande att den naturliga vattenreningsförmågan sätts ur spel och leder vidare till övergödning av kustvattnet.

Åtgärdsförslag:

Fördröjning av vattnet i våtmarker, tvåstegsdiken och meandring. Kantavplaning och tvåstegsdiken för bredare strandzon.

5. Biologisk mångfald

Våtmarker och övergångszoner mellan vatten och land hör till de livsmiljöer som är mest artrika i landskapet. Om dessa miljöer kan återskapas kommer den biologiska mångfalden också att öka. Avsaknad av beskuggning, låga vattennivåer samt höga halter av näringsämnen leder till låga syrenivåer och igenväxning av vattendraget.

Åtgärdsförslag:

Våtmarker, tvåstegsdiken och kantavplaning.

Beskuggning och alternativa rensningsmetoder.

6. God ekologisk status

Övergripande målsättning och krav enligt vattendirektivet.

Detta innebär att Tullstorpsåns status ska höjas från måttlig (2014) till god.

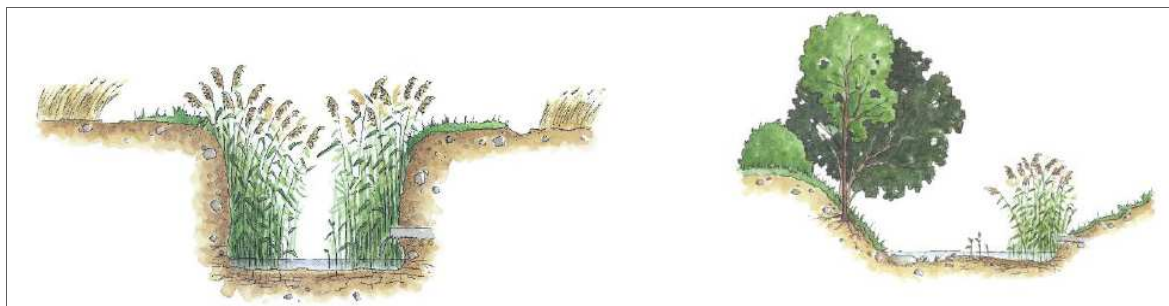
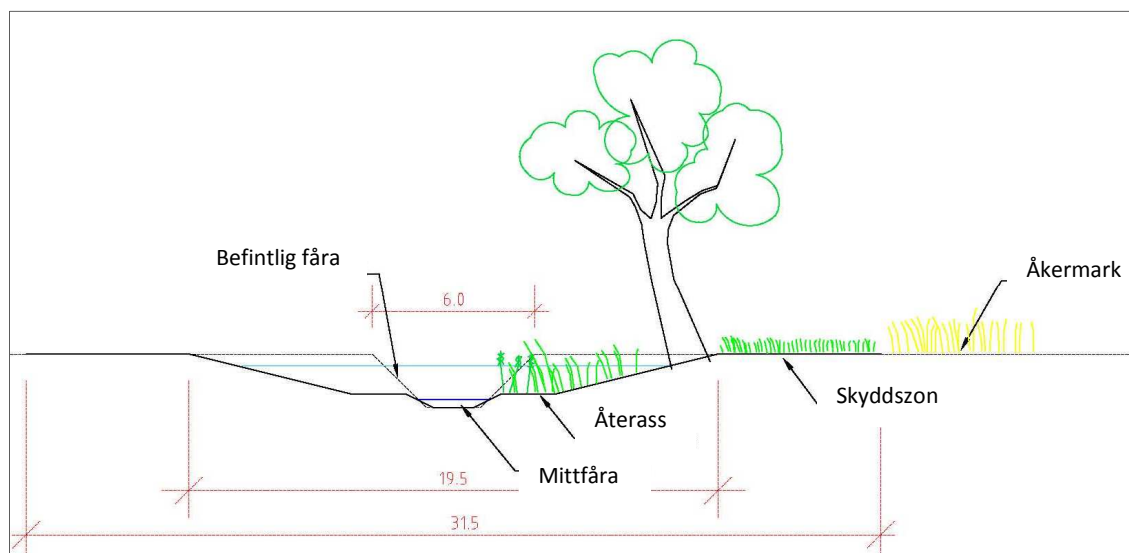

Illustration av åfåra före (vänster) och efter (höger) kantavplaning. Längs etapp 2 föreslås kantavplaning göras från en högre nivå över botten (ca 1 m över).

Principskiss tvåstegsdike med en mittfåra och återasser på högre nivå. Längs etapp 2 föreslås tvåstegsdiken göras från en högre nivå över botten (ca 1 m över).

Rak respektive meandrande åfåra.

Beskrivning av delsträckor

14. Jordberga

Förutsättningar

Delsträckans nedre gräns utgörs av Jordbergabron. Detta sägs vara Sveriges äldsta betongbro. Åsträckan är omgjord i olika skeden och hänger samman med verksamheten vid det nedlagda sockerbruket. Uppströms Jordbergabron finns en betongkonstruktion för dämning och intag av vatten till sockerbruket under betsäsong. Det finns även rester av en utsläppsränna där vatten från dagvattendammarna på den västra sidan om ån kunde släppas ut. Idag sker inget utlopp från den södra änden av dammarna utan istället i norra änden. Den gamla åfåran hade tidigare sin sträckning genom området för dagvattendammarna. Den gamla åfåran ersattes med en kulvert öster om dammarna. Efter att markägare längre uppströms drabbades av översvämningar gjordes även ett öppet dike som skulle fungera som överloppsdike vid höga flöden. Detta har senare fördjupats och botten ligger idag på en lägre nivå än kulverten. På den östra sidan om ån ligger Kritbruksdammen med förbindelse till ån i den norra änden.

Förslag

1. Anpassning av sockerbruksdammarna, kulverten och överloppsdiket. Projekt Sol, vind och vatten?
2. Anpassning in- och utlopp Kritbruksdammen

15. Hällesmedjan

Förutsättningar

Sträckan är belägen mellan Kritbruksdammen och väg 101. Omgivning åkermark med skyddszon.

Förslag

1. tvåstegsdike
2. kantavplaning
3. beskuggning
4. slamfälla i tillflöde västerifrån
5. Tillförsel av sten/död ved i den övre delen med mer strömmande vatten och beskuggning

16. Jordberga norra

Förutsättningar

Sträckan är belägen mellan väg 101 och fastighetsgränsen Stora Jordberga 5:8 - Assartorp 4:6.

Omgivning åkermark med skyddszon. Längs den östra sidan går en grusväg. Här går också ledningar som använts till att pumpa vatten mellan gamla sockerbruket och sockerbruksdammarna i Sillesjö. I mitten på sträckan finns två anlagda våtmarker, en på västra sidan och en på östra sidan.

Förslag

1. tvåstegsdike
2. kantavplaning
3. beskuggning
4. hitta och åtgärda eventuell dränering i västra våtmarken

17. Ådala – Assartorp

Förutsättningar

Sträckan är belägen mellan fastighetsgränsen Stora Jordberga 5:8 – Assartorp 4:6 och väg 696 mellan Gärdslöv och Hönsinge. Omgivning åkermark. Längs den östra sidan går en grusväg. Här går också ledningar som använts till att pumpa vatten mellan gamla sockerbruket och sockerbruksdammarna i Sillesjö. Norr om Ådala gård finns en anlagd våtmark med tillflöde västerifrån. Flertal svackor utmed åsträckan varav vissa översvämmas årligen.

Förslag

1. Skyddszoner
2. tvåstegsdike
3. kantavplaning
4. beskuggning
5. våtmarker i tillflöden
6. meandring

18. Sillesjö nedre

Förutsättningar

Sträckans nedre gräns utgörs av väg 696 och sträcker sig upp förbi tillflödet från Vassadal. Omgivning åkermark med skyddszon. I de övre delarna ängsmark på den nordöstra sidan. Höga slänter.

Förslag

1. Kantavplaning
2. Beskuggning
3. Slamfälla i tillflöde norrifrån

19. Sillesjö mitt

Förutsättningar

Sträckan är belägen mellan Vassadalsbiflödet och fastighetsgränsen Gabelljung 1:1 – Grönby 8:3.

Omgivning omväxlande med gran- och lövskog, ängsmark, våtmark och åkermark. Två st. anlagda våtmarker finns på den östra sidan.

Förslag

1. Kantavplaning
2. Tvåstegsdike

20. Sillesjö övre

Förutsättningar

Sträckan är belägen mellan fastighetsgränsen Gabelljung 1:1 – Grönby 8:3 och väg 684 mellan Havgård och Grönby. Omgivning våtmark, betesmark och åkermark. Det finns två st. anlagda våtmarker, en mindre på norra sidan och en större på den södra sidan (Aleskiftet).

Förslag

1. Kantavplaning
2. Tvåstegsdike
3. Översvämningsområde
4. Meandring

21. Ängavången

Förutsättningar

Sträckan är belägen mellan väg 684 och fastighetsgränsen Grönby 29:27 – Grönby 16:25. Omgivning åkermark med skyddszon.

Förslag

1. Tvåstegsdike
2. Kantavplaning
3. Beskuggning
4. Våtmark i tillflöde västerifrån
5. Bro

22. Skönadal

Förutsättningar

Sträckan är belägen mellan fastighetsgränsen Grönby 29:27 – Grönby 16:25 och utloppet från våtmark Kjöset. Omgivning åkermark, betesmark och våtmark. På den södra sidan finns två st. anlagda våtmarker. Sträckan har låga slänter, d.v.s. nära från omgivande markyta till vattenyta.

Förslag

1. Tvåstegsdike
2. Kantavplaning
3. Översvämningsområde
4. Beskuggning

23. Kjöset

Förutsättningar

Sträckans övre gräns sammanfaller med Grönbybäckens dikningsföretag. Åsträckan sammanflyter med delflödet som kommer ifrån Börringe mad. Nedströms sammanflödet finns en anlagd våtmark på den norra sidan (Kjöset).

Förslag

1. Tvåstegsdike
2. Kantavplaning
3. Beskuggning
4. Slamfälla i tillflöde söderifrån

24. Stävesjö

Förutsättningar

Sträckan är belägen mellan dikningsföretagets övre gräns och väg 671 mellan Anderslöv och Börringe. Omgivning åkermark.

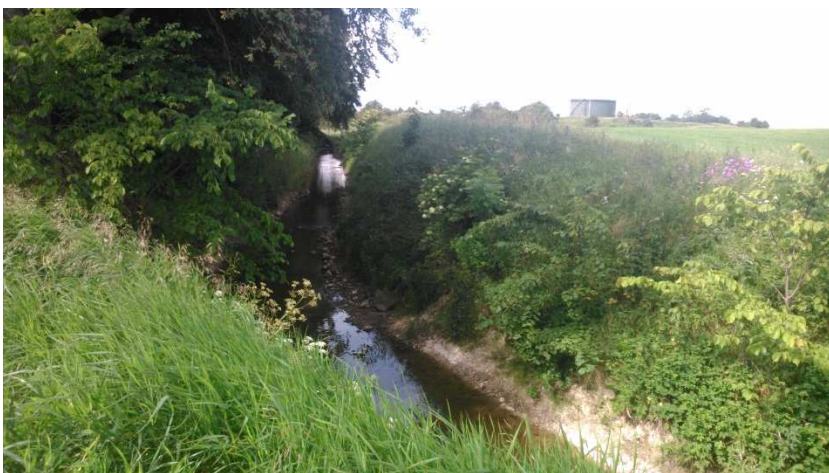
Förslag

1. Tvåstegsdike
2. Kantavplaning
3. Beskuggning
4. Tillförsel av sten/död ved

Foton

Delsträcka 14 - Jordberga
Kritbruksdammen

Delsträcka 14 - Jordberga
Norra delen
Från norr till söder

Delsträcka 14 - Jordberga
Södra delen
Utloppet från kulvert

Delsträcka 14 - Jordberga

Ovan Jordbergabron

Delsträcka 15 - Hällesmedjan

Mot norr

Delsträcka 16

Jordberga norra

Delsträcka 17

Ådala

Delsträcka 18

Sillesjö nedre

Delsträcka 18 - Sillesjö nedre

Tillflöde från Vassadal

Delsträcka 19 - Sillesjö

Skogen

Delsträcka 19 - Sillesjö

I höjd med våtmarkerna

Delsträcka 19 - Sillesjö

Västra våtmarken

Delsträcka 20 – Sillesjö övre

Våtmark på norra sidan om ån

Delsträcka 21 - Ängavången

Bron

Delsträcka 21 -22

Utsikt mot väst och Skönadal

Delsträcka 22

Skönadal

Delsträcka 23 - Kjöset

Kjöset till höger i bild

Delsträcka 24 - Stävesjö

Mot nordöst.